

Универзитет у Источном Сарајеву
Филозофски факултет Пале

Посебна издања
НАУЧНИ СКУПОВИ

Књига 8
том 1/2

НАУКА И ГЛОБАЛИЗАЦИЈА

ФИЛОЛОШКЕ НАУКЕ

ЗБОРНИК РАДОВА СА НАУЧНОГ СКУПА
(Пале, 17 – 19. мај 2013.)

Пале, 2014

Редакција

Проф. др Бабић Миланка, Универзитет у Источном Сарајеву, БиХ
Проф. др Бараћ Драган, Универзитет у Источном Сарајеву, БиХ
Проф. др Билбија Снежана, Универзитет у Сарајеву, БиХ
Проф. др Бошковић Драган, Универзитет у Крагујевцу, Србија
Проф. др Кнежевић Саша, Универзитет у Источном Сарајеву, БиХ
Проф. др Ковачевић Милош, Универзитет у Источном Сарајеву, БиХ
Проф. др Летић Бранко, Универзитет у Источном Сарајеву, БиХ
Проф. др Матејић Предраг, Ohio State University, САД
Проф. др Савова Димка, Универзитет „Св. Климент Охридски“ Софија, Бугарска
Проф. др Стојановић Јелица, Универзитет Црне Горе
Проф. др Татаренко Ала, Универзитет у Љвову, Украјина

Радове у овој књизи су рецензирали:

Проф. др Бабић Миланка
Проф. др Бараћ Драган
Проф. др Билбија Снежана
Проф. др Бошковић Драган
Проф. др Брђанин Бранко
Проф. др Брчкало Бранка
Доц. др Вујевић Вера
Проф. др Вучковић Жељко
Проф. др Зељко-Зубац Ружица
Проф. др Јовановић Виолета
Проф. др Јоковић Миролуб
Проф. др Кнежевић Саша
Проф. др Ковачевић Војо
Проф. др Ковачевић Милош
Доц. др Кујунџић Маја
Доц. др Куљанин Сања
Проф. др Летић Бранко
Доц. др Летић Марија
Проф. др Максимовић Горан
Проф. др Милена Максимовић
Проф. др Росић Тиодор
Доц. др Симовић Раде
Проф. др Станаревић Рада
Проф. др Стојановић Јелица
Доц. др Шћепановић Михаило

Зборник је штампан уз финансијску подршку
Министарства науке и технологије Владе Републике Српске.

НАУЧНИ СКУП
НАУКА И ГЛОБАЛИЗАЦИЈА

Књига 8
том 1/2

ФИЛОЛОШКЕ НАУКЕ

Издавач:

Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву

За издавача:

Проф. др Миланка Бабић

Главни уредник:

Проф. др Милош Ковачевић

Секретар редакције:

Проф. др Саша Кнежевић

Технички уредник и компјутерски слог:

Страхиња Костић

Лектура и коректура:

Доц. др Сања Куљанин

Доц. др Биљана Самарџић

Штампа:

“DIS COMPANY” д.о.о. Пале

Тираж:

300 примјерака

Пале, 2014

COBISS.RS-ID 4271896

Секција за књижевност

Садржај	
<i>Секција за лингвистику</i>	5
Биљана М. Мишић Илић ЛЕЗИЧКИ АСПЕКТИ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ УНИВЕРЗИТЕТСКОГ ОБРАЗОВАЊА	7
Снежана В. Билбија ЛИНГВИСТИЧКО ПРЕДСТАВЉАЊЕ ПРЕСУПОНИРАНОГ ЗНАЊА У ВИЈЕСТИМА КАО СТРАТЕГИЈА ДА СЕ ЛОКАЛНО ТУМАЧИ ГЛОБАЛНИМ И ОБРАТНО	21
Савка Н. Благојевић, Владимир Ж. Јовановић АКАДЕМСКО ПИСАЊЕ ЗА МЕЂУНАРОДНУ ДИСКУРСНУ ЗАЈЕДНИЦУ – ЛОКАЛНО НАСУПРОТ ГЛОБАЛНОМ	33
Љиљана Р. Марковић, Зорица Р. Прњат, Јелена И. Басарић АНГЛИЦИЗМИ У СТРУЧНОЈ ТЕРМИНОЛОГИЈИ: ПРИМЕР МЕНАџМЕНТА И МАРКЕТИНГА У ТУРИЗМУ	45
Добрила Ј. Бегенишић НАСТАВА СТРАНИХ ЈЕЗИКА У ЕРИ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ – СА ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА НЕМАЧКИ ЈЕЗИК	55
Тиана М. Топић, Ивана Б. Палибрк ЕНГЛЕСКИ У ГЛОБАЛУ?	63
Марин Н. Марковић ЕНГЛЕСКИ КАО LINGUA FRANCA: ГЛОБАЛНА ЗАЈЕДНИЦА МУЛТИКОМПЕТЕНТНИХ ГОВОРНИКА	71
Виолета П. Цонић СТЕРЕОТИП И ЛАКУНА КАО ГЛОБАЛНЕ КУЛТУРОЛОШКЕ И ЛИНГВОКУЛТУРОЛОШКЕ ПОЈАВЕ	89
Радоје Д. Симић „ОСМА ОФАНЗИВА“ Б. ЋОПИЋА	97
Милош М. Ковачевић СТИЛЕМАТИЧНА ЛЕКСИКА У РОМАНУ „АДРЕСАР ИЗГУБЉЕНИХ ДУША“ АНЂЕЛКА АНУШИЋА	115
Јелена Р. Јовановић Симић ИМПРЕСИОНИСТИЧКИ ИЗРАЗ ПЕТРА КОЧИЋА	131
Миланка Ј. Бабић ОДНОС АУТОРСКОГ И ТУЂЕГ ГОВОРА У РОМАНУ „БОСАНСКИ ЦЕЛАТ“ РАНКА РИСОЈЕВИЋА	141

Вера С. Ђевриз-Нишић ГРАДАЦИОНЕ КУМУЛАЦИЈЕ У КЊИЖЕВНОМ ТЕКСТУ БРАНКА ЂОПИЋА	153
Јелена Ј. Спасић ФИГУРЕ ПОНАВЉАЊА У „ПУТОПИСУ КРОЗ БИОГРАФИЈУ“ МОМА КАПОРА	161
Веран Ј. Станојевић ПЕРФЕКТИВНИ ПЕРФЕКАТ И ЂЕГОВИ ФРАНЦУСКИ ЕКВИВАЛЕНТИ У ЂОПИЋЕВИМ ПРИПОВЕТКАМА	175
Милена Б. Маројевић КОНЦЕПТ БИЗНИС У КОНЦЕПТОСФЕРИ РУСКОГ ЈЕЗИКА	191
Вера М. Вујевић ЕЛИПСА УНУТАР НАПОРЕДНИХ (КООРДИНАТИВНИХ) КОНСТРУКЦИЈА У ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ	197
Јелена М. Марковић ПРОГРЕСИВНИ ГЛАГОЛСКИ ОБЛИК У ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ ПОЧЕТКОМ И КРАЈЕМ ДВАДЕСЕТОГ ВЕКА	209
Жана Г. Гавриловић О НЕКИМ ИНХЕРЕНТНИМ ВИДСКИМ ОСОБИНАМА ЕНГЛЕСКИХ ГЛАГОЛА	223
Драгана Б. Кузмановска, Весна Д. Ничева ПОТРЕБАТА ОД ВОСПОСТАВУВАЊЕ НА РАМНОТЕЖА МЕЃУ ДВЕТЕ СТРУЕЊА ВРЗ МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК	235
Снежана Ј. Кирова, Биљана В. Петковска АНГЛИЦИЗМИТЕ КАКО ДИРЕКТНИ ЗАЕМКИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК	241
Илијана Р. Чутура СРБИСТИКА И ГЛОБАЛИЗАЦИЈА	245
Катарина М. Аксић ЕЛЕМЕНТИ ЈЕЗИКА ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ У ПОЛИТИЧКОМ ДИСКУРСУ ВУКА ЈЕРЕМИЋА	259
Александра Р. Благешкић УТИЦАЈИ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ НА ЛЕКСИКУ ИЗ ОБЛАСТИ АУТОМОБИЛИЗМА У САВРЕМЕНОМ ИТАЛИЈАНСКОМ ЈЕЗИКУ	269

<p>Тијана Ђ. Васиљевић Стокић ЛЕКСИЧКО-СЕМАНТИЧКА ОБРАДА И АНАЛИЗА У ПРЕВОДИМА СТУДЕНАТА ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА (ЈЕЗИКА „LINGUA FRANCA“ МОДЕРНОГ ДОБА)</p>	285
<p>Марко М. Јанићијевић РЕВИЗИЈА НАРАТИВА КАО ВИД (РЕ)ПРОДУКЦИЈЕ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ</p>	299
<p>Ивана Д. Пајић „KIEZDEUTSCH“ КАО РЕЗУЛТАТ ИНТЕРКУЛТУРНИХ СУСРЕТА У ДОБА ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ</p>	309
<p>Јелица Р. Стојановић ЛИЧНА ИМЕНА СА ПРОСТОРА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ДО КРАЈА 15. ВИЈЕКА</p>	319
<p>Биљана С. Самарцић ЋИРИЛИЦА КАО БОСАНЧИЦА И ТЗВ. ХРВАТСКА ЋИРИЛИЦА</p>	339
<p>Сања Ж. Ђуровић ОБЛИЦИ АОРИСТА НЕКИХ ГЛАГОЛА НА „-ГНУТИ“</p>	347
<p>Ана М. Јањушевић Оливери УПОТРЕБА ЛЕКСЕМЕ „ГЛАВА“ У ЊЕГОШЕВОМ ЈЕЗИКУ</p>	355
<p>Горан Н. Зељић МОРФОЛОШКО-СЕМАНТИЧКИ АСПЕКТ БРОЈЕВА У ДЕЛИМА БРАНКА ПОПИЋА И МИРОСЛАВА ТОХОЉА</p>	365
<p>Тијана В. Ашић, Милана Додиг СЛОБОДНИ ИНДИРЕКТНИ ГОВОР У РОМАНИМА „ТВРЂАВА“ И „ДРВИШ И СМРТ“ МЕШЕ СЕЛИМОВИЋА И ЊЕГОВИ ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ У ФРАНЦУСКОМ</p>	377
<p>Надица А. Маркоска ВЛИЈАНИЕТО НА АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК ВРЗ ИТАЛИЈАНСКАТА ЛЕКСИКА ВО ФУДБАЛОТ</p>	393
<p>Младен Д. Папаз ИМПЕРЦЕПТИВНА ПЕРЦЕПЦИЈА МОДАЛНОГ ГЛАГОЛА ТРЕБАТИ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ И ПОРЕЂЕЊЕ СА КОРЕСПОНДЕНТОМ SOLLEN У ЊЕМАЧКОМ ЈЕЗИКУ НА ПРИМЈЕРИМА НОВИНСКИХ ИЗВЈЕШТАЈА</p>	411

Јелена М. Стевановић УТИЦАЈ СТРАНИХ ЈЕЗИКА НА ИЗРАЖАВАЊЕ МЛАДИХ: ПИТАЊЕ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ ИЛИ НЕДОВОЉНО РАЗВИЈЕНЕ ЈЕЗИЧКЕ КУЛТУРЕ	425
Саша М. Ђукић ФИГУРЕ ПОНАВЉАЊА У ПОЕЗИЈИ ДРАГЕ КУЊИЋА	437
Весна А. Коцева ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗМИТЕ ВО ГОВОРОТ НА МЛАДИТЕ ВО ИТАЛИЈА	447
<i>Секција за књижевност</i>	467
Владислава С. Гордић Петковић МОТИВ ПУТОВАЊА У ПРОЗИ ЉУБИЦЕ АРСИЋ: ГЛОБАЛИЗАЦИЈА И ФЕНОМЕН „НЕМЕСТА“	469
Ева И. Толди ГЛОБАЛИЗАЦИЈСКЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ ИСТОРИЈСКОГ РОМАНА	477
Никола М. Бубања, Дејан М. Каравесовић УКИДАЊЕ ГЛОБАЛНОГ ЈЕЗИКА И ТЕХНО-КУЛТУРЕ: МАТИЋЕВ „ШАХТ“ У ОРВЕЛОВСКОМ КЉУЧУ	489
Јелена С. Јелић „БЕСНИЈО“ ЗВАНО „ФОРВАРД“: НЕКИ АСПЕКТИ ПОЕТИКЕ ГРАДА БОРИСЛАВА ПЕКИЋА И СЛОБОДАНА ВЛАДУШИЋА У КОНТЕКСТУ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ	497
Драгана Б. Вукићевић МАЛИ ГРАДОВИ У ВЕЛИКОМ ГРАДУ (ЛИТЕРАРИЗАЦИЈА БЕОГРАД У 19. ВЕКУ)	509
Ненад Р. Кебара МОДЕЛ СВЕТА У СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОЈ СВЕСТИ	519
Крсте В. Илиев, Наталија В. Поп Заријева МОДЕРНИЗАМ, ПОСТМОДЕРНИЗАМ И ГЛОБАЛИЗАЦИЈА	533
Александра М. Петровић ГЛОБАЛИЗАЦИЈСКА МИТОЛОГИЈА НАСУПРОТ АРХАЈСКОЈ	537

Мирјана М. Стакић ТРАНСФОРМАЦИЈА НАРОДНИХ ВЕРОВАЊА И МИТОВА У КЊИЖЕВНОСТИ ПОД УТИЦАЈЕМ ПРОЦЕСА ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ	545
Дејан Д. Милутиновић ЖАНРОВИ И ГЛОБАЛИЗАЦИЈА	559
Драган Б. Бошковић НЕСАЗНАТЉИВО: „ПРОЦЕС“ И „ДЕРВИШ И СМРТ“	567
Даница Т. Андрејевић СЕЛИМОВИЋ ИЗМЕЂУ КАНОНА И БИЋА	575
Луси Г. Караниколова ДРУГАТА СТРАНА НА РЕАЛНОСТА (СТРАВОТ И НАДЕЖТА ВО „ЖЕНСКИТЕ“ РАСКАЗИ НА ИВО АНДРИЋ)	585
Виолета Б. Димова ЕДИНКАТА, ОПШТЕСТВОТО И КОНЦЕПТОТ НА СЕМЕЈСТВОТО ВО „ТВРДИНА“ ОД МЕША СЕЛИМОВИЋ	595
Ранко В. Поповић „НАРОДНИ ПИСАЦ“ РИСТО Т. ПРОРОКОВИЋ – НЕВЕСИЊАЦ И ЊЕГОВА ПРИПОВЈЕДНО-ИСТОРИЈСКА ПРОЗА	603
Дарко М. Ковачевић ЏИНС-ПРОЗА У ВРЕМЕНУ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ: ОД МОМЕ КАПОРА ДО МАРКА ВИДОЈКОВИЋА	621
Александра Р. Попин МОТИВ ЖРТВЕ У РОМАНУ „ВУЧЈА СЕН“ РАДОВАНА ЖДРАЛА	633
Снежана С. Башчаревић АСПЕКТ ЛИРСКОГ СУБЈЕКТА У „ГОРСКОЈ СЛУЖБИ“ ЋОРЂА СЛАДОЈА	641
Елма И. Халиловић ИСТОРИЈСКИ ПОДТЕКСТ ЋОПИЋЕВЕ ЗБИРКЕ ПРИПОВЕДАКА „БАШТА СЉЕЗОВЕ БОЈЕ“	655
Војо Н. Ковачевић НОВА ДИМЕНЗИЈА ЊЕГОШЕВОГ ПЈЕСНИШТВА	663
Јасна Н. Лазаревић-Гавриловић ЗНАЧАЈ БИБЛИОГРАФСКИХ ИСТРАЖИВАЊА ЗА ИЗУЧАВАЊЕ ЊЕГОШЕВОГ ДЕЛА	673

Валентина Д. Питулић СВЕТО И ПРОФАНО У АНДРИЋЕВОЈ ЗБИРЦИ ПРИПОВЕДАКА „ДЕЦА“	683
Предраг М. Јаповић РЕЛИГИЈСКИ ПОДТЕКСТ У ПОЕЗИЈИ ЈОВАНА ДУЧИЋА	691
Бранка Р. Брчало НАСТАВНА РЕЦЕПЦИЈА ПРИПОВЈЕДАКА ИЗ ЗБИРКЕ „БАШТА СЉЕЗОВЕ БОЈЕ“ БРАНКА ЋОПИЋА	703
Ева Д. Велинова ИНТЕРКУЛТУРНИТЕ РЕЛАЦИИ МЕЃУ ИСТОКОТ И ЗАПАДОТ И НИВНАТА РЕПРЕЗЕНТАЦИЈА ВО ЛИТЕРАТУРАТА (ПРЕКУ ПРИМЕРИ ОД ДЕЛОТО НА МАРСЕЛ ПРУСТ)	717
Јована М. Караникић ГЛОБАЛИЗАЦИЈА И САВРЕМЕНА ИТАЛИЈАНСКА ЛИТЕРАТУРА: ИТАЛИЈАНИ У СВЕТУ, СВЕТ У ИТАЛИЈИ	725
Милка З. Бојанић ТРАНСКУЛТУРАЛНА ПОТРАГА ЗА СОПСТВОМ У „КЛУБУ РАДОСТИ“ СРЕЂЕ ЕЈМИ ТЕН	733
Татјана А. Думитрашковић ШЕКСПИРОВЕ ВЕЛИКЕ ТРАГЕДИЈЕ – ПОБУНА ПРОТИВ ТОТАЛИТАРИЗМА И ЈЕДНОУМЉА У ЕРИ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ	743
Борјанка З. Ђерић ПОСЉЕДИЦЕ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ: ИМАГИНАРНИ ХРОНОТОПИ У РОМАНИМА ПОЛА ОСТЕРА	755
Огњен М. Куртеш „ТЕСА ОД Д'УРВЕРВИЈА“ КАО ПСИХОЛОШКИ РОМАН	773
Снежана М. Милосављевић Милић ТРАНСФИКЦИОНАЛНИ ИДЕНТИТЕТИ КЊИЖЕВНИХ ЛИКОВА	783
Блажо С. Китанов ГОВОР ЈЕЗЕРА МАТЕЈЕ МАТЕВСКОГ У ОДБРАНУ МАКЕДОНСКОГ НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА	795
Милан Б. Громовић ГЛОБАЛНО ЗАГРЕВАЊЕ НАЦИОНАЛНИХ КЊИЖЕВНОСТИ	799

Весна Б. Тодоров УЛОГА КЊИЖЕВНОСТИ У ИЗГРАЂИВАЊУ НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА И РАЗВИЈАЊУ КУЛТУРНЕ СВЕСТИ: „СВОЈЕ“ И „ТУЂЕ“ НА ПРИМЕРУ ПЕСАМА И ПРИЧА ЗА ДЕЦУ	805
Стојан М. Ђорђевић КАНАДСКЕ ПРИЧЕ ЖЕЛИМИРА МЛАЂЕНОВИЋА	817
Слађана М. Миленковић ПЕСНИШТВО ДИМИТРИЈА МИТРИНОВИЋА	823
Марија Т. Караџић „RIMSKI DNEVNIK, ПРИЧЕ И ЈЕДАН РОМАН“ МИЛИСАВА САВИЋА: НОВЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ У КЊИЖЕВНОСТИ	837
Јелена С. Младеновић СУНОВРАТ ДУХОВНИХ ВРЕДНОСТИ, АЛИЈЕНАЦИЈА И УГРОЖЕНОСТ ИНТИМНОГ КАО ТАМНА СТРАНА ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ У РОМАНУ „ОНО ШТО ОДУВЕК ЖЕЛИШ“ ГОРДАНЕ ЂИРЈАНИЋ	847
Милена М. Ивановић ДОМАНОВИЋЕВА „ДАНГА“ – ЖИГ НА ЧЕЛУ ТОТАЛИТАРНЕ ДРЖАВЕ	859
Сања Г. Златковић ЦИТАТНА СТРУКТУРА РОМАНА „НИТ МИХОЉСКОГ ЛЕТА“ НИКОЛЕ МИЛОШЕВИЋА	873
Виолета М. Весић КЊИЖЕВНОСТ НА ИНТЕРНЕТУ: ПРОИЗВОД ИЛИ САМО ТЕКСТ	893
Љиљана С. Аћимовић ПРИКАЗ КУЛТУРА У РОМАНУ „ПОГРЕБНА МЛАДА“ НИНЕ БЛАЗОН	903
Јелена М. Ристовић ХАЗАРИ И „ХАЗАРСКИ РЕЧНИК“ КРОЗ ПРИЗМУ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ	917
<i>Секција за библиотекарство</i>	923
Милена М. Максимовић САВРЕМЕНА ОБУЧЕНОСТ БИБЛИОТЕКАРА – ЗАХТЈЕВИ У ВРЕМЕНУ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ	925

Славица П. Гостимировић, Слободан М. Симић УТИЦАЈ ПРОЦЕСА ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ НА БИБЛИОТЕКАРСТВО	933
Драган М. Бараћ ГЛОБАЛИЗАЦИЈА, ХАРМОНИЗАЦИЈА И УНИФИКАЦИЈА ПРАВА У ОБЛАСТИ КЊИГЕ	945
Бојана М. Ласица ДИГИТАЛИЗАЦИЈА И ЊЕН ЗНАЧАЈ У ОЧУВАЊУ КУЛТУРНЕ И НАУЧНЕ БАШТИНЕ	959
Драгана С. Новаков ЧИЈЕ ЈЕ ПИСМО?	967
Радославка Р. Сударушић ТРГОВИНА СРПСКОМ ШТАМПАНОМ КЊИГОМ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ ЗА ВРИЈЕМЕ ТУРСКЕ ВЛАДАВИНЕ	973
Љиљана Д. Косијер МУЛТИЈЕЗИЧНИ ДЕЧЛИ ДРАМСКИ ФЕСТИВАЛ КАО МЕДИЈАТОР ИНТЕРКУЛТУРАЛНЕ КОМУНИКАЦИЈЕ	983
<i>Секција за театрологију</i>	991
Владан П. Бартула ЛИТУРГИЈСКА ДРАМА У ВРЕМЕНУ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ	993
Бранко Б. Брђанин ПОЗОРИШТЕ И ГЛОБАЛНИ (КОМУНИСТИЧКИ) ДУХ ЕПОХЕ	1009
Маја М. Кикириткова, Илија С. Илов POSTMODERN WAR IN FASHION WORLD	1033
Сања Б. Докић Мрша ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈА ПОЗОРИШНЕ ПРОДУКЦИЈЕ: ПРИМЈЕР ФРАНЦУСКЕ КАО ПУТОКАЗ СРПСКОЈ	1041
Раде Г. Симовић АНТИГЛОБАЛИЗАМ ПОЗОРИШНЕ И ФИЛМСКЕ УМЈЕТНОСТИ – „КУХИЊА“ МЛАДЕНА МАТЕРИЈА И ЕМИРА КУСТУРИЦЕ	1059

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

НАУЧНИ скуп Наука и глобализација (2013 ; Пале)

Наука и глобализација. Књ. 2 : зборник радова са научног скупа (Пале, 17-19. мај 2013.) / [главни уредник Милош Ковачевић]. - Источно Сарајево : Филозофски факултет, 2014 (Пале : DIS COMPANY). - Стр. 470-1074 ; 25 цм. - (Посебна издања Научни скупови. Филолошке науке ; књ. 8. том 1/2)

Тираж 300. - Библиографија уз сваки рад. - Summary.

ISBN 978-99938-47-58-8

001:316.32(082)

COBISS.RS-ID 4271896

Луси Г. Караниколова*

Универзитет „Гоце Делчев“, Штип

Филолошки факултет

Катедра за македонски јазик и книжевност

ДРУГАТА СТРАНА НА РЕАЛНОСТА

(СТРАВОТ И НАДЕЖТА ВО „ЖЕНСКИТЕ“ РАСКАЗИ НА ИВО АНДРИЌ)

1. ПРИСТАП

Прво што како на опитен читател ми падна на ум при повторната „средба“ со кратката проза на Иво Андриќ беше - „неподносливата едноставност на кажувањето“. Ваквиот впечаток со Кундеровски призив, се чини, се должи колку на шармантната нарација што неизнасилено и моќно кокетира со вас, толку и на неприкосновената константа на исказот на нобеловецот - постојано да се движи по границата меѓу ординарноста и чистата апстракција.

Во средиштето на вниманието во оваа статија ги ставам трите расказа со „женска“ проблематика: „Елена, жена што ја нема“ (Андриќ, 1977: 197-221), „Жена на каменот“ (Андриќ, 1977: 163-181) и „Жена од слонова коска“ (Андриќ, 1977: 187-191). Во сите нив станува збор за манифестации чиј доминантен признак е - „од другата страна на реалноста“. Тоа се сеќавања, илузии и привиденија на/од жена или за жена, дадени од машка нараторска дистанца: во првиот случај како „компетенција“ на јас-раскажувач, во вториот на омнисцент, а во третиот пак, раскажувачот е во јас-форма, но во името на трето, отсутно од говорната ситуација лице (=пријателот на симпатичниот наратор).

Трите расказа покажуваат сродност и по однос на можноста во нив, заправо во илузиите, сеќавањата и привиденијата да се диференцираат иманентните на категоријата менталитет ентитети – страв и надеж. Од таква перспектива посматрани, овие четива на Андриќ стануваат податни за двојна универзализација – еднаш во правец на препознавање на балканскиот човек и жена во нив и уште еднаш, во правец на препознавање на типичните за човекот воопшто стравови и надежи. Најпосле, „смыслата на стравот“ во апострофираните текстови е една иста. Таа се сведува на единственото сознание – страв од осаменост, односно надеж дека сепак, нема да се биде/остане сам... А осаменоста е суштинска, секогашна човекова состојба....

2. ЗА СТРАВОТ И НАДЕЖТА

Стравот и надежта ги третирам како белези на менталитетот, такви кои би требало да придонесат за уште едно можно „читање“ на човекот, односно жената на Андриќ. Станува збор за состојби, односно афекти типични за менталниот склоп на *homo sapiens*-от.

---

* lusikaranikolova@yahoo.com

Стравот е исконски феномен и едно од основните искуства на човековата егзистенција. Во слободна интерпретација, си дозволувам стравот да го наречам и „меч со две острици“, зашто еднаш е конструктивен, а друг пат деструктивен. Кога имено, стравот е долготраен процес (војна, елементарна непогода и сл.), тогаш се работи за состојба, која може да биде погубна и да придонесе за длабоки психолошки последици. Кога пак е краткотраен, тогаш може да стане збор за афект (кој, исто така, се разбира, има свои психолошки реперкусии). Афектот страв се артикулира при реална или нереална физичка или психолошка загроеност.

Стравот и надежта уште ги определувам и како очекувања – првиот на нешто лошо, а втората на нешто добро.

Аристотел, стравот, односно бојазноста ги дефинира како: „(...) некаков вид потиштеност или поматеност, заедно со претставата за некое претстојечко погубно или угнетувачко зло“ (Аристотел, 2002: 1382a).

Современата психијатрија од руска провиниенција го сфаќа стравот како „(...) спој од лично негативно искуство (што го памети десната половина на мозокот) и информации за тоа какви сè опасности им се закануваат на луѓето (тие информации ги собира и складира левата половина на мозокот). Во свеста постојано се преплетуваат личното искуство и нашите знаења за евентуалните опасности. Последица на тоа е стравот да не ни се повтори тоа што веќе се случило, но и да не се случи тоа што инаку може да му се случи на секој човек“ (Курпатов, 2008:48).

Надежта пак, според Вацлав Хавел „(...) во своето најдлабоко и најважно значење не е просто радост поради тоа што работата оди како што треба. Тоа е способност да се трудиме поради некоја цел само поради тоа што таа цел е добра и прекрасна, а не поради тоа што нуди шанса за успех“ (Курпатов, 2008: 122).

Петре М. Андреевски пак ќе рече: „Стравот е страшен само за тие што му се плашат“ (Андреевски, 1990: 157)

Како и да е, стравот и надежта се афекти и/или состојби од кои никој, никаде и никогаш не бил поштеден. Тие стојат на два пола на една иста оска и секогаш, или речиси секогаш или одат заедно или се следат.

2.1. Хронолошки третман

Теоријата на менталитетот прави обид да ги подреди и „периодизира“ стравовите и надежите на античките, средновековните и нововековните луѓе, иако, во тој напор секогаш повторно и повторно израснува сознанието дека отсекогаш, човекот се плашел од исти нешта и се надевал на исти нешта.

Луѓето од грчката и римската антика се плашеле од боговите. Заправо, „(...) стравот од боговите заземал голем простор“ (Dincelbaher, 2009: 244). И, ако античките Грци стравувале конкретно од боговите, кои кај нив постигнувале висок степен на антропоморфност, дотогаш Римјаните „(...) го почитувале дејствувањето на божествените сили numina. Тие се изразувале, на пример преку природните појави, како што биле ударот на гром или однесувањето на животните

додека јадат. Таквите појави давале информација за волјата на боговите“(Dincelbaheг, 2009: 244,225).

Канализирањето (=справувањето) со стравот пак, античките Грци и Римјани го правеле така што практикувале религиски засновани култови (=„ритуализирано жртвено дејство“).

Надежите, во античкото доба, природно, пуштале корени во секое подрачје од човековата егзистенција. Исто како и денеска, и во антиката, „(...) во прв план се наоѓала желбата за материјална благосостојба. Била изразена и надежта во слава и почести (...) Сите можни одликувања (...) можеле да го зголемат социјалниот престиж. Таквите почести пак, биле гаранција дека ќе се остварат надежите за слава и после смртта“(Dincelbaheг, 2009: 247). Оваа е една форма на типичната за човекот желба, односно надеж за бесмртност.

Своевидно премостување меѓу антиката и средновековието на овој план прави секогашната човечка надеж во „(...) блажен живот после смртта. Луѓето, по сè изгледа, умираше без голем страв. Напорите и опасностите во животот од овој свет мошне рано на религиски план повлијаеле за појава на надеж во подобар живот после смртта“(Dincelbaheг, 2009: 248). Станува збор за универзална одлика, неограничена временски, просторно и антрополошки.

По однос на стравот и надежта, одлика на средновековниот менталитет е стравот од, за денешни сфаќања нереални претстави, каков што на пример, бил стравот од ѓаволот. Наспроти ова, многу стравови биле реални и разбирливи: „од болести и природни катастрофи (...), од диви ѕверови или зли луѓе“(Dincelbaheг, 2009: 251).

„Надежта дека ќе бидат благословени со деца или стравот од предбрачна бременост, владееле со женскиот живот неспоредливо посилно отколку денеска (...) Типични за средниот век пак, а сосема спротивни од антиката и модерното доба се колективните стравови и надежи што ги предизвикувала религијата или пак се манифестирале во религиските категории (...) Имено, во целиот среден век владеел исклучителен страв од судбината после смртта“(Dincelbaheг, 2009: 251).

Во средниот век постоеле и политичките стравови, потоа страв од поробување, од мачење, од затвор, од казна – значи од нешта од кои човекот отсекогаш стравувал и засекогаш ќе стравува. Имено, стравот бил сеприсутен, иако за него тогаш малку или воопшто не се зборувало.

Средновековниот човек имал свои методи на справување со стравот. Имено, најприфатена била постапката на „(...) доверување на својот страв на Богот (...) И светците биле помошници во сите животни неволји“(Dincelbaheг, 2009: 252).

Во начините на совладување на стравот спаѓало и ритуализирањето: молитви, исповеди, миси/литургии пред битки, церемонии околу мртовецот и погребот. Функцијата на овие ритуали била да го апсорбираат стравот. За таа цел, најчесто, луѓето се здружувале во заедници, за да можат полесно заемно да си помогнат.

Во текот на средниот век и надежите се одвивале во рамките на религиозните претстави.

Новиот век заедно со „вечните“, донел и нови стравови и нови надежи. Елитната култура на XVIII век, со свртувањето кон разумот, кон науката, кон верувањето во напредокот извршила суштински пресврт, кој дури многу подоцна ќе ѝ се случи на масовната култура. Напредокот на медицината, науката, техниката, помоќното „владеење со природата“, напредното образование – сето тоа придонело за отфрлање на „мрачното суеверие“ и потиснување на влијанието на црквата. Типични нововековни стравови се: социјалните, потоа, стравот од жената, поточно стравот од еманципираната жена. Во периодот на фашизмот, стравот имал улога на стабилизатор на системот, зашто имено, стравот се користел за да биде проектиран на непријателските групи. XX-от, се смета за „век на перманентен страв“ (Dincelbaher, 2009: 261).

Според австрискиот теоретичар на менталитетот Питер Динкелбахер, 90-тите години на минатиот век, после распадот на Советскиот Сојуз и уривањето на Берлинскиот Зид „(...) создале еуфорија на надежта, за набрзо да ја сними пред новото будење. Бавноста и тешкотиите од земјоделските, политичките и општествените промени во посткомунистичките држави, раѓаат страв (...) – пред новото загрозување“ (Dincelbaher, 2009: 261).

Како натаму ќе тече „еволуцијата“ на стравот и надежта? Најверојатно така што нови стравови секогаш ќе се „раѓаат“, а старите ќе ги пуштаат своите корења сè подлабоко и подлабоко.

3. СТРАВОТ И НАДЕЖТА И „ЖЕНСКИТЕ“ РАСКАЗИ НА АНДРИЌ

Како нарративни ентитети, а со претензија да се перцепираат како одлики на менталитетот, стравот и надежта во апострофираните раскази се сретнуваат во различни квантитативни пропорции. Во расказот „Елена, жена што ја нема“, (во натамошниот текст ќе ја користиме кратенката ЕЖН) доминира надежта со 20 примероци, стравот со 6 примероци и 6, т.н. „хибридни“ единици на страв и надеж, во кои границата меѓу нив или е тенка или пак, воопшто ја нема.

Расказот „Жена на каменот“ (во натамошниот текст ќе ја користиме кратенката ЖК) брои 24 единици страв, само 5 надеж и 3 хибридни единици страв и надеж, едновремено.

Расказот „Жена од слонова коска“ (во натамошниот текст ќе ја користиме кратенката ЖСК) содржи 5 примероци страв, 1 надеж и еден хибриден примерок, и страв и надеж.

Паѓа во очи можноста, заправо семантичката и смисловната флексибилност на текстовите, сите да бидат сведени на слични, односно сродни логички категории – во овие случаи – бинарни опозиции. Така, вкупното нарративно ткиво на ЕЖН се сведува на бинарната опозиција реалност : илузија; она на расказот ЖК се врзува за поимите непознато : познато, додека пак тоа на расказот ЖСК на бинарната опозиција има : нема.

Впрочем, секаде постои нешто нестварно, некаква илузија, привидение, некое сеќавање, кое во суштина го нема, но во нарративниот презент се „евоцира“, се „воскреснува“, така што - го има. Оттука, склона сум, смислата на сите три расказа да ја поедноставам, сведувајќи ја на бинарната опозиција има : нема. Таа, едновремено се однесува и на категориите страв и надеж, кои или ги има, или ги нема. Поточно, ако ја има едната, отсуствува другата и обратно, освен во случаите кога е речиси неможно да се утврди дали и кога се работи за страв, и дали и кога се работи за надеж. Заправо, ситуацијата по однос на заемното сооднесување на стравот и надежта во трите текста на Андриќ е такво што, кога стравот ќе се надмине, настапува надежта. Или:

состојбата на надминат страв е еквивалент на состојбата надевање. Тоа веќе значи дека меѓу овие два ентитета (овде и два афекта) нема „период на неутралност“ (=ни едното ни другото), туку само период на „двојна присутност“ (=и едното и другото).

И конечно, заедничкиот именител, како што веќе се рече, на сите три текста и на присутните во нив ентитети – страв и надеж, претставува стравот од осаменоста.

Како и по каков начин стравот и надежта стануваат елементи на менталитетот, прераснуваат во „показатели“ на менталитетот, за како такви да бидат слика и прилика на човекот (односно жената) од овие наши простори и на човекот секогашен и иден?!!! Структурата на текстовите на Андриќ, нив ги „исфрла“ на многу едноставен начин – линеарно!

Во антологискиот расказ ЕЖН, доминира надежта, како илузија. Елена, тоа е веќе одамна апсолвирано во српската и јужнословенската критеријтика е „церебрална и емотивна проекција“ (http://www.ivoandric.org.rs/assets/images/bai_sep2011.pdf) на јас-нараторот (=приказ на жена од машка перспектива). Откако се даваат 6 единици надеж, темпото се „забавува“ со една хибридна единица на страв и надеж: „Ете така се јавуваше зимоска. Така се јави пред малку, на прозорецот, со пролетното ветре. Уште под каков вид ќе ја сретнам? Каде ќе ме однесе ова привидение, што е помило од сè и поопасно од секоја опасност во реалниот живот“ (Андриќ. 1977: 204). Следуваат уште 8 единици надеж (значи нараторски илузии), па повторно 1 хибридна, па уште 1 надеж па 3 страв: „На моменти ми се причинуваше дека Елена свртува зад аголот. Се стрчував нагло и таму наоѓав – некоја непозната жена“ (Андриќ. 1977: 211). Стравот е присутен кога раскажувачот си дава можност, т.е. кога има прилика да се соочи со реалноста. Следува 1 хибридна, па 2 страв, 6 надеж, 1 хибридна, па 4 надеж, 1 страв, 1 надеж и последната хибридна: „Сега е пролет. Пак пролет! (...) Додека стоев така нерешителен од среќа, почувствував дека зад мене наеднаш се создаде Елена. Не смеев да се свртам“ (Андриќ. 1977: 221). Финишот на овој текст безмалку претставува семантички биланс на нарацијата, и тоа благодарение на етимолошкото значење на името Елена. Зашто имено, тоа „(...) потекнува од грчкото Elene, Helene, а изворно од hele, што значи сончева светлост, „сјајна“, „блескава“, и уште поконкретно од Helios, или сонце (<http://www.ana.rs/forum/index.php?topic=17133.30>) И кај Андриќ, Елена се јавува само во летната, сончевата половина од годината. Таа кај него доаѓа заедно со пролетта. Затоа, на крај, нараторот, речиси експлицитно признава дека се плаши да не засекогаш му исчезне илузијата за љубовта, за партнерство, па макар биле тие и имагинарни. Затоа тој не сака да се сврти, веројатно и не се ни свртува, зашто не сака да остане сам...

Стравот и надежта во овој расказ не се регионализираат, не се „посрбуваат“ како категории на менталитетот; тие само се универзализираат. Иако можеби замислени како стравови и надежи на „маж за жена“ од еден простор (етничкиот српски, за кој вообичаено пишува Андриќ), прераснуваат во приказ на страв и надеж на човек за жена, воопшто. Се разбира дека не би можело помалку да се очекува од нарација што „оживува“ од перото на неприкосновениот нобеловец.

По сличен начин, стравот и надежта се однесуваат и во другите, „женски“ раскази.

Расказот ЖК има авторитативен наратор кој „влегува“ во мислите и чувствата на жената на каменот. Почнува со една единица надеж и завршува со една единица надеж. Стравот што се јавува во 7 примероци по првичната надеж е најнапред недефиниран, но од позиција на читател се

препознава како страв од стареење: „(...) Зар проклетството на стареењето е толку моќно што не ја зафаќа само нашата сегашност, не ја замрачува само иднината, туку владее и со нашите сеќавања?“ (Андриќ. 1977: 169,170). Се разбива потоа тој страв со 2 единици надеж, тогаш кога се случува „сеќавање“ на нараторот, за потребите на читателот, а по однос на младоста и убавината на херојката: „Тоа (телото на Марта, заб.моја) со години беше и остана снажно и мермерно чисто, а подвижно како лесна, фино градена едрилица; таа не го чувствуваше, а располагаше и владееше со него како со огромно и беспределено, разновидно богатство. Во неа никогаш не се јавуваше потреба да мисли или дури и да зборува за него. Живееше со неговиот живот, кој беше раскошен, слободен, доследен, ведар.“ (Андриќ. 1977: 171). Следува повторното интензивирање на стравот, во смисла на „препознавање“ на промените на телото што ги носи стареењето: „А сега, од пред извесно време, сè се менува на полошо, на страшно и на срамотно, во нешто што ѝ е сосем необично и непријателски туѓо“ (Андриќ. 1977: 171). Значи, неименуваниот страв почнува да се одмаќинува во неа преку „препознавање на промените на телото“, за веднаш потоа да следи еден примерок надеж: „И на другите и на самата нејзе ѝ се чинеше дека природните закони навистина немаат власт над тоа тело“ (Андриќ. 1977: 172). Конечно, стравот кулминира, кога ќе се именува како таков, како „страв од стареење“, па ќе следува неприфаќање, односно одбивање со пркосење, па со срамење од сопственото тело, и дури и со одвратност, што пак е еднакво на непомирување со него, со негово преувеличување, зголемување до неподносливи размери, за целата таа состојба да финансира со неутрализација на стравот. Тоа веќе би требало да значи – надминување на стравот, прифаќање на стравот и конечно, негово трансформирање во состојба на надеж, како што впрочем и завршува овој расказ. „(...) Во неа растеше силата на мирното задоволство, што нема потреба ни да се крие ни да се покажува“, односно: „Чувствуваше дека некаде во дното на утробата ѝ рти, ѝ никнува тивко блаженство без име (...) Можеби навистина сè е добро“ (Андриќ. 1977: 180).

Сеприсутниот во овој расказ страв од стареење, во својата основа е сепак, сведлив на страв од осаменост, како иманентна состојба на херојката, за која божем поплатно низ нарацијата се спомнува дека не останала во брачна заедница, исто како што и отсутствува да се рече (а тоа лебди низ наративниот простор) дека е уште и бездетна. Ваквиот тип жена (сè уште) не е доволно омилен ниту пак често се сретнува на овие наши, јужнословенски и балкански простори, што не значи и дека го нема.

Во последниот „женски“ расказ ЖСК, јас-раскажувачот зборува за жена, преку неа зборувајќи за себе. Веднаш на почетокот, на еден „женски“ предмет му се припишуваат човечки особини: „Во џебот носев жена од слонова коска“, за набрзо потоа тој предмет да се „хуманизира“ и „песонализира“ до таа мера што тој ќе стане предмет на негов немир. Во суштина, станува збор за констатирање на почетен недостиг, кој има тенденција низ кусата нарација да се надомести по таков начин што „очовечената“ жена од слонова коска го кажува она што на јунакот-раскажувач му недостига. А му недостига љубов и внимание, односно - тој „страда“ од осаменост. И овде се соочуваме со илузија, и овде нараторот е на границата меѓу реалноста и имагинацијата, и овде има – и има и нема. Поточно, овде, повеќе од другите два текста постои конфузија по однос на разграничувањето – што е има, а што нема, односно, кога жената ја има, а кога ја нема, дали воопшто ја има (т.е. дали навистина предметот се анропоморфизирал) или пак воопшто ја нема. Во таа смисла, најверојатно, најдобро е да се рече дека неа, жената од слонова коска ја има и кога ја нема и ја нема и тогаш кога ја има.

По однос пак на единиците страв и надеж, како репрезенти на менталитетот, паѓа во очи доминацијата на стравот над надежта, кој, во крајна линија, и овде, исто така се сведува на страв од осаменост. Впрочем, персонифицираната жена од слонова коска му го зборува на анонимниот јас-раскажувач она по што тој најмногу копнее, она за што тој најмногу се надева: „Морам да се жртвувам и да останам крај вас, бидејќи вие сте толку лош, болен сте, но јас ќе ве негувам како мајка, како сестра, вечно...“ (Андриќ. 1977: 189). Она по што копее е истото тоа од што и најмногу се плаши: „Веќе не се сеќавам што сè не ѝ изнакажав во тој страв и со последната мисла да не ја навредам некако и да не ќе си замине така. Но таа само нишаше сожаливо со главата и не се мрднуваше“ (Андриќ. 1977: 189/190).

Стравот од жената што отворено ја зборува вистината за неговата осаменост добива чудовишни размери: „(...) Наеднаш забележав дека жената крај мене почна да се шири (...) Жената се ширеше сè повеќе и повеќе, додека не ги загуби сите форми и не ја исполни собата како сив млак чад“ (Андриќ. 1977: 190).

Се рабира дека природно е да не го сакаме она што нè дразни, што не потсетува на реалноста на нашата состојба и, се разбира дека е природно од тоа да се плашине. Исто така, природно е да се надмине стравот, иако понекогаш е полесно (но, привремено полесно) да се отстрани „потсетувачот“ на она што не плаши: „Замавнав со сета сила и ја фрлив жената на улица“ (Андриќ. 1977: 190). Односно: „Сиот истрпнат, го затворив прозорецот, седнав крај ламбата и ја сведнав главата под мислата: дали намерно, пак ќе ја сретнам некаде. Верувај ми, и сега се стрелушам од ѓаволската работа таа ноќ“ (Андриќ. 1977: 191). Најпосле, останува стравот дека пак ќе дојде, пак ќе се појави „потсетувачот“ на осаменоста.

Поведението на овој анонимен маж и божем жена од слонова коска, исто така анонимна е поведението на секој човек, секаде и секогаш. Тоа е дел од менталитетот на човекот воопшто – да се сака да се уништи стравот што упатува на вечната, на сеприсутната човечка осаменост.

4. КОМЕНТАР

Исклучителната филозофичност и длабока мислителност на големиот писател Андриќ „испровоцираа“ да споменам уште три нешта, за трите заеднички именитела на трите „женски“ раскази:

- Доминантните ИМА – НЕМА. Всушност, сè за што овде стана збор, конечно е „притока“ на има и нема. Елена е жена што ја нема реално, но ја има во илузиите на јас – нараторот. Жената на каменот час е во реалноста (=ја има), час е во светот на своите соништа (=ја нема). Жената од слонова коска пак, кога ја има го тревожи нашиот наратор, за кога ќе ја нема, стравот да продолжи да постои – да не повторно се случи да „ја има“...
- Секогаш присутниот – страв од осаменост. Од него никој не успева да побегне – ниту вљубениот и вљубеникот во Елена, ниту оперската пејачка Марта, ниту пак оној што се плаши божем од жена од слонова коска. Додуша, кај жената на каменот тој страв се именува како страв од стареење, но многу лесно „се преведува“ во страв од осаменост.

- И најпоследно, да не се стекне впечаток дека правам „техничка грешка“ или уште помалку, дека можеби наидов на „техничка грешка“ кај Андриќ: стравот и надежта требаше да доживеат двојно семантичко прекршување – еднаш национално (=регионално) и уште еднаш – современско, општочовечко и универзално. Точно е дека тие овде доживуваат само еднократна значенска насоченост - универзална, која секако, си го подразбира локалното. Не беше можно никако поинаку, зашто во прашање е проза на Андриќ, но и затоа што на „испитување“ без подложени категории на менталитетот на *homo sapiens*-от, а не само на Балканецот....

И конечно, во таков случај нема ништо конечно...

ЛИТЕРАТУРА:

1. Андриќ 1977: И. Андриќ: Елена жена што ја нема, Скопје, Београд, Zagreb, Ljubljana, Sarajevo: Собрани дела на Иво Андриќ, „Мисла“, „Просвета“, „Mladost“ „„Državna založba Slovenije“ „„Svetlost“, превела Велика Ширилова;
2. Андреевски, 1990: П. М Андреевски, Пиреј, Скопје: Македонска книга;
3. Арадурај 2011: А. Арадурај, Kultura i globalizacija, Beograd: Biblioteka XX vek;
4. Аристотел, 2002: Аристотел, Реторика, Скопје: Македонска книга, превод од старогрчки, предговор, белешки и коментар Весна Томовска;
5. Dincelbaher 2009: P. Dincelbaher Istorija evropskog mentaliteta, Podgorica: Службени гласник;
6. Крамариќ 2010: З.Крамариќ, Идентитет, текст, нација, Скопје: Табернакул;
7. Курпатов 2005: А. Курпатов, Како да го смените односот кон животот, Скопје: Матица;
8. Skok 1971: P. Skok, Etimologijski rečnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, Knjiga prva, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti u umjetnosti;
9. Imena: značenja i poreklo: <http://www.ana.rs/forum/index.php?topic=17133.30> 05.03.2013.

ДРУГАТА СТРАНА НА РЕАЛНОСТА

(Стравот и надежта во „женските“ раскази на Иво Андриќ)

РЕЗИМЕ

Оваа статија се занимава со култоролошките категории страв и надеж, како белези на менталитетот во расказите „Елена жена што ја нема“, „Жена на каменот“ и „Жена од слонова коска“ од Иво Андриќ.

Откако ќе бидат подложени на хронолошки третман – од антиката до новото доба, на овие ентитети ќе им се пристапи како на наративни елементи кои циркулираат низ т.н. „женска“ раскажувачка проза на нобеловецот Андриќ.

Станува збор за сеќавања, илузии и привиденија на жена или за жена, презентирани и манифестирани од машка нараторска дистанца, преку кои е можно да се насре во менталитетот не само на нашиот, балкански човек, туку и на homosapiens-от отсекогаш и засекогаш.

Целта е со нив и преку нив, уште еднаш и по којзнае кој пат да се укаже на веќе пословичната филозофичност и „мислителност“ на големиот писател, но и на универзалноста на категориите страв и надеж, како израз на суштината на човековото постоење.

Клучни зборови: страв, надеж, менталитет, жена, реалност, илузија.

The other side of reality

(Fear and Hope in "women's" stories of Ivo Andric)

SUMMARY

This article deals with cultural categories of fear and hope, as marks of mentality in the stories "Helena, the Woman who's gone," "Women on the Rock" and "An Ivory Woman" by Ivo Andric.

After being subjected to a chronological treatment - from antiquity to the new age, these entities will be approached as narrative elements circulating in the so-called "Female" narrative prose of the winner of the Nobel prize in literature - Ivo Andric.

It's about memories, illusions and mirages of a woman or about a woman, presented and manifested by male distance narrator, through which it is possible to Behold mentality not only of our Balkan man, but homosapiens-enabled since ever and forever.

The aim is with them and through them, again, and who knows how many times, to point already proverbial philosophical and reflective thinking on the great writer, but also to the universality of the categories fear or hope, as an expression of the essence of human existence.

Keywords: fear, hope, mentality, wife, reality, illusion.

